

Ligjërata nga E drejta familjare dhe trashëgimore

MARRËDHËNIET MES PRINDËRVE DHE FËMIJËVE

Marrëdhëniet mes prindërve dhe fëmijëve i karakterizojnë tri elemente themelore:

- a) Elementi natyror
- b) Elementi shoqëror
- c) Elementi juridik

Subjektet e së drejtës prindërore janë

1. Prindërit. Prindërit janë persona fizik biologjikisht të aftë për të lindur fëmijë. Nëna e fëmijës konsiderohet gruaja e cila e ka lindur, ndërsa atë personi prej të cilit është zënë fëmija.
2. Fëmijët. Fëmijët janë persona të mitur të cilët nuk e kanë mbushur moshën 18 vjet. Derisa fëmija të mbush moshën madhore dhe ta fitoj zotësinë e veprimit ai gëzon vetëm të drejta. Vetëm në raste të përcaktuara në ligj ka edhe detyrime.

Vërtetimi i statusit martesor të fëmijës.

Një fëmijë ka status martesor nëse i plotëson këto kushte:

- Të ketë prejardhje nga martesa e prindërve;
- Ta ketë lindur gruaja në martesë;
- Ati i fëmijës të jetë burri i nënës që ka lindur fëmijën

Prejardhja martesore e fëmijës

Fëmija është martesor nëse ka lindur gjatë martesës apo që ka lindur brenda 300 ditësh pas zgjidhjes së martesës.

Fëmija ka statusin martesor nëse e ka lindur gruaja e cila në momentin e lindjes së fëmijës ka qenë në martesë.

Fëmija ka statusin martesor nëse është zënë me farën e burrit martesor të gruas, e cila e ka lindur.

Kundërshtimi i amësisë

Janë të radha në praktik rastet kur kundërshtohet amësia. Nëna si rregull është gjithmonë e njohur që nga momenti i zënies mbartjes së shtatzënisë dhe lindjes së fëmijës. Nëna e fëmijës

regjistrohet në librat amzë me rastin e regjistrimit të fëmijës si nënë e prezumuar. Megjithatë ndodhë që nëna e prezumuar dhe e regjistruar në librat amzë të të lindurve të mos jetë nëna biologjike e fëmijës. Për shkak të ndërrimit të foshnjave në spital me apo pa qëllim apo kur vjedhjet foshnja nga një grua tjetër me qëllim të trafikimit me qenien njerëzore.

E drejta e padisë për kundërshtimin e amësisë u takon këtyre personave:

- a) Gruas e cila është regjistruar në regjistrin amë të të lindurve si nënë e fëmijës. Kjo grua padinë mund ta paraqesë brenda afatit 6 mujor nga dita kur merr në dijeni aktin se ajo nuk është nëna e fëmijës, por jo më shumë se 7 vjet nga lindja e fëmijës.
- b) Gruas e cila e konsideron vetën nënë të fëmijës. Në padi duhet të parashtroj dy kërkesëpadi me njërën t'ia kundërshtoj amësinë gruas e cila në regjistrin amë të të lindurve është regjistruar si nënë e fëmijës, ndërsa me të dytën të kërkoj që të vërtetohet se ajo është nëna biologjike e fëmijës. Padinë mund ta paraqet në afatin 6 mujor nga dita kur merr vesh se ajo është nënë e fëmijës, por jo më shumë se 7 vjet nga lindja e fëmijës.
- c) Nga fëmija mund të paraqitet padia nga momenti kur e merr në dijeni se nëna e regjistruar në librat amzë të të lindurve si nënë e tij nuk është nëna e vërtet që e ka lindur. Në emër të fëmijës padinë mund ta paraqet kujdestari me leje të organit të kujdestarisë. E drejta në padi nuk vjetërsohet.

Kundërshtimi i atësisë

Qëllimi i kundërshtimit të atësisë është që të vërtetohet se burri i nënës së fëmijës nuk është edhe ati natyror i fëmijës. Atësinë mund ta kundërshtojnë:

- a) Nëna e prezumuar e fëmijës brenda afatit prej 6 muajsh nga lindja e fëmijës kur merr në dijeni se ati i prezumuar i fëmijës nuk është ati biologjik i tij.
 - b) Fëmija kur merr në dijeni se ati i prezumuar nuk është ati biologjik i tij. Padinë në emër të tij mund ta paraqet nëna, e nëse nëna nuk është e gjallë apo ka vendqëndrim të panjohur, ose i është hequr aftësia për të vepruar apo e drejta prindërore kujdestari i tij me leje të organit të kujdestarisë.
 - c) Personi që e konsideron veten atë të fëmijës jashtëmartesor në afatin prej 1 viti nga regjistrimi i atësisë së kundërshtuar në regjistrin amë të të lindurve. Ky person me padi duhet të paraqes dy kërkesëpadi: me njërën të kundërshtoj atësisë e personit të regjistruar si atë i prezumuar të fëmijës, ndërsa me të dytën të kërkoj që të vërtetohet atësia e tij.
- ç) burri i nënës së fëmijës mund të paraqet padi brenda afatit prej 6 muajsh nga dita e marrjes në dijeni të faktit që vënë në dyshim atësinë e tij, nëse mund të vërtetohet se në kohën e zënies së fëmijës nuk ka pasur marrëdhënie seksuale me gruan e tij e cila e ka lindur fëmijën.

Procedura për kundërshtimin e atësisë

Në procedurën për kundërshtimin e atësisë zbatohen rregullat e procedurës civile. Në procedurën për kundërshtimin e atësisë merren këto prova:

- a) Provat juridike
- b) Provat mjekoligjore

Me prova juridike vërtetohet koha e zënies së fëmijës. Shtatzënia më e shkurtër është 180 ditë, ndërsa më e gjata është 300 ditë. Nëse vërtetohet se brenda shtatzënisë më të gjatë burri i nënës së fëmijës nuk ka pasur marrëdhënie seksuale me nënën e fëmijës, përjashtohet mundësia që ky të jetë ati biologjik i fëmijës që e ka lindur gruaja e tij. Pra me metodën juridike vërtetohet momentin i zënies së fëmijës dhe në qoftë se në atë moment burri i nënës së fëmijës ka qenë jashtë vendit apo në mbajtje të dënimit me burg gjithashtu vërtetohet se ai nuk është ati biologjik i fëmijës.

Gjithashtu me prova mjekoligjore mund të vërtetohet lehtë se ati i prezumuar i fëmijës nuk është ati biologjik i fëmijës. Me anë kombinimeve të grupeve të gjakut (a,b,ab dhe o) nën grupeve (a1, a2, b1, b2 dhe faktorëve të gjakut (N, M, NM, G, H, R, Q) mund të përjashtohet mundësia që burri i nënës së fëmijës të jetë ati i fëmijës. P.sh. nëse nëna e fëmijës e ka grupin e gjakut A ndërsa ati B fëmija duhet ta ketë grupin e gjakut AB. Nëse fëmija e ka grupin e gjakut O atëherë përjashtohet mundësia që ati i prezumuar i fëmijës të jetë edhe ati biologjik i fëmijës.

Pasojat e kundërshtimit të atësisë

Aktgjykimi ka karakter konstitutiv sepse ndryshohen marrëdhëniet juridike midis atit dhe fëmijës. Fëmija e ndryshon statusin e tij, prej fëmijës me status martesor kalon në fëmijë me status jashtëmartesor dhe tani ati biologjik i tij nuk dihet. Ofiqari i gjendjes civile duhet ta bëjë ndryshimin në regjistrat amë të ët lindurve.

Vetëm kur një person me sukses ia kundërshton atësinë atit të prezumuar dhe vërteton se ai është ati biologjik i fëmijës, fëmija ka të vërtetuar atësinë jashtëmartesore.

Fëmijët jashtëmartesor

Historikisht fëmijët jashtëmartesor kanë pas pozitë diskriminuese në familje dhe në shoqëri. Tani, si rrethoj e ndikimit të së drejtës ndërkombëtare mbi të drejtën e brendshme të një vendi, pozita e fëmijëve jashtëmartesor është përmirësuar dukshëm. Me dispozitat e Ligjit për familjen

të Kosovës pozita e fëmijëve jashtëmartesor është barazuar me pozitën e fëmijëve martesor në pikëpamje të drejtave dhe detyrave. Fëmijë jashtëmartesor quhen:

- Çdo fëmijë që e ka lindur gruaja e pamartuar;
- Çdo fëmijë që e ka lindur gruaja e ve pas kalimit të afatit prej 300 ditësh nga dita e zgjidhjes së martesës;
- Çdo fëmijë që e ka lindur gruaja e martuar gjatë martesës nëse atësia e fëmijës është kundërshtuar gjyqësisht me aktgjykim të formës së prerë.

Mund të ndodh që një fëmijë të mos i dijet ati apo nëna apo që të dy bashkë. Prandaj në rastet e tilla, vërtetimi i marrëdhënieve prindërore bëhet:

- a) Me njohjen e amësisë. Njohja e amësisë është një veprim juridik i njëanshëm i një gruaje, e cila shpreh vullnetin e lirë ligjërisht se ajo është nëna e fëmijës të lindur jashtë martese. Njohja e amësisë nuk është e rregulluar me dispozita ligjore.
- b) Njohja e atësisë është një aktit i njëanshëm juridik me anë të cilit një mashkull shpreh në mënyrë valide vullnetin e vetë se ai është ati i fëmijës jashtëmartesore. Ky person duhet ta ketë zotësinë e veprimit.
- c) Njohja e atësisë dhe amësisë në procesverbal para gjykatës. Procesverbalin për njohjen e atësisë dhe amësisë gjykata është e detyruar t'ia dërgoj zyrtarit të gjendjes civile.

Procedurat për njohjen e atësisë. Kjo procedurë është mjaft e thjeshtë dhe personi që vetën e konsideron atë të fëmijës mund ta pranoj atësinë në njërën nga këto mënyrat:

- Duke deklaruar në procesverbal para zyrtarit të gjendjes civile se e njih atësinë e fëmijës jashtëmartesor;
- Duke deklaruar në procesverbal para organit të kujdestarisë se e njih atësinë e fëmijës jashtëmartesor;
- Duke deklaruar në procesverbal para gjykatës se e njih atësinë e fëmijës jashtëmartesor, dhe
- Me testament

Kushtet për njohjen e atësisë

- a) Që fëmija të ketë lindur i gjallë;
 - b) Pëlqimi i nënës së fëmijës;
 - c) Pëlqimi i fëmijës. Që fëmija ta jep pëlqimin në mënyrë valide duhet të kelt mbushur moshën 16 vjeçare;
- Ç) zotësia për të vepruar e personit që e pranon atësinë e fëmijës;

Efektet juridike të njohjes së atësisë

Me rastin e njohjes së atësisë vendosen marrëdhëniet prindërore mes atit dhe fëmijës jashtëmartesor. Fëmija vendoset në familjen e atit që ka njohur si të vetin fëmijën dhe merr mbiemrin e atit. Njohja e atësisë vepron “ex tunc” që dmth nga lindja e fëmijës.

Anulimi i atësisë së njohur

Nëse nuk kanë qenë kushtet ligjore të plotësuara mund të anulohet atësia e njohur. Anulimin absolut të atësisë së njohur e kemi kur nuk kanë qenë të plotësuara kushtet e parapara ligjore si: fëmija i mitur ka dhënë pëlqimin për njohjen e atësisë para mbushjes së moshës 16 vjeçare; nëna e fëmijës nuk ka dhënë pëlqimin mbi njohjen e atësisë; fëmija të cilit i është njohur atësia ka lindur i vdekur dhe kur deklarata mbi njohjen e atësisë nuk është bërë në formën e paraparë me dispozita ligjore.

Anulimi relativ i atësisë së njohur ekziston kur deklarata mbi njohjen e atësisë është dhënë me shtrëngim, me lajthim apo me mashtrim.

Kundërshtimi i atësisë së njohur mund të bëhet nga nëna e fëmijës, fëmija, burri i nënës së fëmijës dhe personi që veten e konsideron atë të fëmijës. E drejta e parashtrimit të padisë për kundërshtimin e atësisë së njohur parashkruhet në afatin prej 1 viti nga regjistrimi i atësisë në regjistrat e gjendjes civile.

Vërtetimi i amësisë me vendim të gjykatës

Vërtetimi i amësisë me vendim të gjykatës nuk është rregulluar me dispozitat të ligjit të familjes, për arsye se nëna është emocionalisht e lidhur me fëmijën e saj dhe shumë vështirë vendos për braktisjen e fëmijës së vetë. Kur kemi të bëjmë me vërtetimin e amësisë me vendim të gjykatës zbatohen në mënyrë analoge dispozitat ligjore që kanë të bëjnë me vërtetimin e atësisë me vendim gjyqësor.

Vërtetimi i atësisë me vendim të gjykatës

Vërtetimi i atësisë me vendim të gjykatës është i rregulluar me dispozitat e Ligjit të familjes të Kosovës. Detyrë e gjykatës është që të vërtetoj me prova valide se fëmija i lindur është zënë me farën e burrit të nënës së fëmijës.

Padinë mund ta parashtrojnë nëna e fëmijës, fëmija organi i kujdestarisë dhe personi i cili veten e konsideron atë të fëmijës.

Efektet e vërtetimit të atësisë jashtëmartesore

Me vërtetimin e atësisë jashtëmartesore vendosen marrëdhëniet prindëror midis atit dhe fëmijës. Fëmija ka të drejt të marr mbiemrin e atit. Statusi i fëmijës nuk ndryshon: statusi jashtëmartesor që fëmija kishte fituar me lindje do të mbetet edhe më tutje edhe pas vërtetimit të atësisë martesore.

E DREJTA PRINDËRORE

E drejta prindërore është tërësi e rregullave juridike me të cilat rregullohen marrëdhëniet midis prindërve dhe fëmijëve, midis birësuesit dhe të birësuarit, midis kushërirëve dhe personave të tjerë në gjini.

Të drejtat dhe detyrat e prindërve ndaj fëmijëve janë të dy llojta:

- a) Të drejtat dhe detyrat personale të prindërve ndaj fëmijëve dhe
- b) Të drejtat dhe detyrat pasurore të prindërve ndaj fëmijëve.

Të drejtat dhe detyrat e prindërve mbarojnë kur fëmija mbush moshën madhore, kur bëhet i aftë të kujdeset për vete, për të drejtat dhe interesat e veta.

Të drejtat dhe detyrat prindërore ndaj fëmijëve janë:

1. Caktimi i emrit. Me emër personal kuptojmë emrin dhe mbiemrin e fëmijës. Dy prindërit me marrëveshje caktojnë emrin e fëmijës. Në qofte se prindërit nuk dakordohen për emrin e fëmijës, emrin e fëmijës e cakton organi i kujdestarisë.

nëse prindërit kanë mbiemra të ndryshëm të gjithë fëmijët duhet të mbajnë mbiemrin e njëjtë pra ta marrin mbiemrin e vetëm njërit prind. Nëse prindërit nuk dakordohen me marrëveshje mbiemrin e fëmijës e cakton organi i kujdestarisë pasi që të ketë dëgjuar të dy prindërit.

2. Ruajtja dhe mirërritja e fëmijëve. Të dy prindërit janë të detyruar që bashkërisht të kujdesen për jetën dhe shëndetin e fëmijës. Prindërit kanë për detyrë që të kujdesin që fëmijët të mos bëjnë gabime për shkak të moshës së re. Fëmijët me zhvillim të metë mental apo fizik kanë të drejtë në kujdes të posaçëm, që të sigurohet jetë e dinjitetshme dhe pjesëmarrja aktive në aktivitetet shoqërore.
3. Arsimimi dhe edukimi të dy prindërit kanë për detyrë që të kujdesin për arsimimin dhe edukimin e fëmijëve, në mënyrë që ata të përvetësojnë nga sistemi i vlerave pozitive të shoqërisë. Prindërit në përputhje me prirjet, aftësitë dhe dëshirat e fëmijëve e zgjedhin shkollën dhe shkollimin e fëmijëve. Fëmijët duhen të edukohen që të bëhen qytetar të denjë të shoqërisë, të ndërgjegjshëm, patriot, luftëtar për çështjet e atdheut.
4. E drejta e mbajtjes dy prindërit janë të detyruar që ti mbajnë fëmijët e tyre. Me mbajtje kuptojmë të gjitha shpenzimet për ushqim, veshë mbathje, banim, edukim, shkollim dhe shërim të fëmijëve. Prindërit kontribuojnë në proporcion me mundësit e tyre ekonomike dhe me nevojat e fëmijëve. Është i detyruar të jep mbajtje edhe prindi që nuk jeton bashkë me fëmijën, kur me rastin e zgjidhjes së martesës fëmija i besohet në përkujdesje, mbajtje dhe edukim prindërit tjetër.
5. Përfaqësimi, prindërit e përfaqësojnë fëmijën deri sa fëmija e fiton moshën madhore dhe zotësinë e veprimt, prindërit quhen përfaqësues ligjor ngase detyrimi për

përfaqësimin e fëmijëve buron nga ligji. Për kryerjen e ndonjë veprimi juridik në interes të mbrojtjes së të drejtave të fëmijës veprimet i ndërmerr vetëm njëri prind. Prindi i pakënaqur me veprimet e ndërmarra nga prindi tjetër ka të drejt të bëjë prapsim, por prapësimi nuk zhvlerëson veprimet e kryera nga prindi tjetër. Fëmija mbi moshën 14 vjeçare e fiton zotësinë e kufizuar të veprimit dhe disa veprime juridike mund ti ndërmerr edhe vetë.

Përfaqësuesi ligjor i fëmijës disa veprime juridike si tjetërsimi i pasurisë së fëmijës vënien e hipotekës, pengun etj. Nuk mund ti ndërmerr pa pëlqimin e organit të kujdestarisë. Prindërit nuk mund ti përfaqësojnë fëmijët e tyre në veprimet juridike të cilat janë të lidhura ngushtë me personalitetin e fëmijës, si lidhjen e martesës, njohjen e atësisë etj.